

בגדר דין שליחותייהו קא עבדינן

הכי כדי שלא יבואו בערכאותיהם שהוא עילוי יראתם או כדי שלא ישתמשו ההדיוטות בכתר המומחין אסרה תורה שלא לבא לפני ההדיוטות וזהו שאלתו של אביי לרב יוסף כלומר שאע"פ שתקנו חכמים שיהיה הדין כשר בהדיוטות עדיין איסור זה במקומו עומד ואין כח בחכמים לבטל זה הענין והוא ליטול כתרן של מומחין וכן אף על פי שהיה יודע שעשוי הגט מועיל מתקנת חכמים מכ"מ למה לא חששו על איסור לפניהם ולא לפני ההדיוטות ותירץ לו דשליחותייהו קא עבדינן והם שנתנו כח לדון בהדיוטות הם עצמן מוחלו כבודן על זה. ובשליחותן עושין מה שעושין ההדיוטות בבבל וזהו שאמרו מידי דהוה אהודאות והלואות שהדין דין ולענין האיסור סומכין על שליחותן עשוי הגט נמי דכותייהו. וחזר והקשה לו אי הכי גזילות וחבלות נמי כלומר אחר שאמרת דשליחותייהו קא עבדינן והכח ביד החכמים להכתיר את ההדיוטות בכתרן של מומחין א"כ כשתיקנו שיהי' ההדיוטות כשרים לדיני ממונות למה הפרישו גזלות וחבלות מהודאות והלואות כמ"ש בהל' זו גזלות וחבלות צריכין מומחין בא"י והודאות והלואות לא. והשיב שלא רצו חכמים לתת רשות אלא במה שיש בו צורך בדבר ופירש לו דין בבל שהיו שם ופירש לו שהרשות נתונה בכל מלתא דשכיחא והרי גזלות בכלל ומקצת החבלות כמו שהתבאר בפרק החובל ולא פירש לו דין א"י לפי שבא"י לא נתנו רשות בכל מלתא דשכיחא אלא במה שיש בו משום נעילת דלת בלבד בהודאות והלואות וכמו שכתבנו למעלה. ולדברי רב אחא בריה דר"א דסבירא ליה דמדאורייתא חד כשר ואפילו הדיוט לפי שיטת' זו אין אנו צריכין לשליחותייהו קא עבדינן אלא במידי דמדאורייתא בעינן מומחין. ובהנהו אמרינן לפנייהם ולא לפני ההדיוטות. זו היא השטה הנכונה מהרמב"ן ז"ל שכתבו תלמידיו משמו:

ה. חדושי הרמב"ן מסכת יבמות דף מו עמוד ב

וקשיא לן כיון דגר דצריך שלשה משום משפט דכתיב ביה ליבעי נמי מומחין, שהרי אפילו עשרה והן הדיוטות שדנו אין דיניהם דין מן התורה, וליכא למימר משפט דכתיב ביה אסמכתא דרבנן הוא דהא מכאן אמר ר' יהודה נתגייר בינו לבין עצמו אינו גר, ואיכא למימר מדאורייתא הכי נמי אלא אנן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אגיטי דמעשינן ואקדושי דדיינינן בהו משום שליחותייהו כדאיתא בפ' המגרש (פ"ח ב'), ולא דאיק דשליחותא דהדיוטות משום תקנתא דרבנן וגבי קדושין וגיטין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, אבל גבי גר היכי מנסבין ליה בת ישראל, ואפשר דגר צריך שלשה גמרא ומשפט כתיב ביה אסמכתא וכי גמירי שלשה גמירי מומחין לא גמירי, ואי קשיא למאי דאמרינן דבעינן מומחין בזמן הזה דליכא מומחין בעונות היכי מקבלינן גרים, איכא למימר נפקא לן הא מהיכא דנפקא לן הרצאת דמים דגרסינן בכריתות בפ' מחוסרי כפרה (ט' א') אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, אמר רב אחא בר יעקב וכי יגור אתכם גר או אשר

א. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ב עמוד ב

לעולם קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן, ובדין הוא דליבעי נמי מומחין, והאי דלא בעינן מומחין - משום דרבי חנינא. דאמר רבי חנינא: דבר תורה, אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה, שנאמר משפט אחד יהיה לכם. ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה - כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין.

ב. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף פח עמוד ב

אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיטי, א"ל: והא אנן הדיוטות אנן, ותניא, היה ר"ט אומר: כל מקום שאתה מוצא אגוראות של עובדי כוכבים, אף על פי שדיניהם כדיני ישראל, אי אתה רשאי להיזקק להם, שנאמר: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים, דבר אחר: לפנייהם - ולא לפני הדיוטות! א"ל: אנן שליחותייהו קא עבדינן, מידי דהוה אהודאות והלואות. אי הכי, גזילות וחבלות נמי! כי עבדינן שליחותייהו - במילתא דשכיחא, במילתא דלא שכיחא - לא עבדינן שליחותייהו.

ג. רש"י מסכת גיטין דף פח עמוד ב

שליחותייהו - דבני א"י. קעבדינן - הם נתנו לנו רשות. מידי דהוה - אדיני ממונות דהלואות דעבדינן שליחותייהו כדאמר' בסנהד' (דף ב:). אי הכי גזלות וחבלות נמי - לעביד שליחותייהו ואנן אמרינן בשמעתא קמייתא דסנהד' דבעינן ג' מומחין. מילתא דשכיחא - הלואה וכן גט.

ד. חדושי הר"ן מסכת סנהדרין דף ב עמוד ב

ואיכא למידק טובא מדאמרינן בפרק המגרש (דף פ"ח ע"ב) אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה מעשה אגיטא וכו' ועוד דהתם משמע דטעמי דהודאות והלואות משום דשליחותייהו קא עבדינן והכא אמרינן טעמא כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין וליכא למימר דתרווייהו צריכא דמשום דלא תנעול דלת עבדינן שליחותייהו. דודאי כי היכא דבדרישה וחקירה לא צריכין לטעמא דעבדינן שליחותייהו אף על פי שעושין שלא כדין תורה לגמרי אף כאן אף על פי שהדין הוא במומחין מן התורה נתנו אותו חכמים להדיוטות בשביל התקנה ואין צריך לטעם שליחותייהו וכו'. והתירוץ הנכון לכל זה דהך סוגיא דהכא היא לענין הדין עצמו אם הוא כשר בהדיוטות אם לא והא נפקא מעירוב פרשיות שהוא בעיק' הדין שאמרה תורה עד האלהים יבא דבר שניהם שהם מומחין ואם אינן מומחין הדין פסול מדאורייתא ומשום נעילת התירו חכמי' הדין אפילו בהדיוטות דהפקר בית דין הפקר. ואותה סוגיא שבפרק המגרש הוא ענין מצוה אחרת שאמרה תורה שאסור לבא לפני הדיוטות ואף על פי שקבלו עליהן בעלי הדין את דינם כדרך שאסור לבא לפני הכותים אף ע"פ שקבלו עליהם בעלי הדין את דינם ואף ע"פ שבשניהם הדין אינו כלום מן התורה אפילו

בתוכם לדורותיכם כתיב, ואפשר דמן התורה אפילו הדיוטות
דין בשליחותיהו דמומחין.

ו. תוספות מסכת יבמות דף מז עמוד א ד"ה משפט כתיב

וא"ת ואנן היכי מקבלין גרים הא בעינן מומחין וי"ל
דשליחותיהו עבדינן כדמשמע נמי בשילהי המגרש (גיטין דף
פח: ושם) וכמו שחשו לנעילת דלת בפני לוין חשו נמי לנעילת
דלת בפני גרים.

ז. רמב"ן דברים פרק טז פסוק יח (פרשת שופטים)

אבל בזמן הזה לאחר שבטלה הסמיכה, כיון שכל המשפטים
בטלים מן התורה, דכתיב לפנייהם ולא לפני הדיוטות, ואנן
הדיוטות אנן, ואין דיינין בחוצה לארץ אלא תקנה דשליחותיהו
עבדינן (גיטין פח ב), אין אנו חייבים במצות מינוי שופטים מן
התורה כלל:

ח. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ה הלכה ח

דיני קנסות כגון גזילות וחבלות ותשלומי כפל ותשלומי
ארבעה וחמשה והאונס והמפתה וכיוצא בהן אין דנין אותם
אלא שלשה מומחים והם הסמוכין בארץ ישראל, אבל שאר
דיני ממונות כגון הודאות והלואות אינן צריכין מומחה אלא
אפילו שלשה הדיוטות ואפילו אחד מומחה דן אותן, לפיכך
דנין בהודאות והלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ, אף על פי
שאין בית דין של חוצה לארץ אלהים שליחות בית דין של
ארץ ישראל עושין, ואין להן רשות לדון דיני קנסות
בשליחותן.

ט. טור חושן משפט הלכות דיינים סימן א

ותנן בפ"ק דמכות [ז א] סנהדרין נוהגת בין בארץ בין בח"ל
ומסקינן בגמרא שאין ח"ל שוה לארץ שבארץ חייבין למנות
בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ובח"ל אין חייבין למנות אלא
בכל פלך ופלך ולא בכל עיר ועיר ודוקא בזמן שיש סמיכה אבל
האידינא דליכא סמיכה כל הדיינים בטלים מן התורה כדכתיב
לפניהם לפני אלהים הכתובים בפרשה דהיינו סמוכים ודרשינן
לפניהם ולא לפני הדיוטות ואנו הדיוטות אנו לפיכך אין הדיינין
מן התורה אלא דשליחותיהו דקמאי עבדינן:

י. תוספות מסכת גיטין דף פח עמוד ב ד"ה במילתא דשכיחא

במילתא דשכיחא כו' - כמו בהודאות והלואות ומה שאנו
מקבלים גרים אף על גב דגר צריך ג' מומחין כדאמר' בהחולץ
(יבמות מז: מו: משפט כתוב ביה אור"י דעבדינן שליחותיהו
דחשיב כשכיחא ובהחולץ (גז"ש) נמי משמע שהיו מקבלים
גרים בבבל וא"ת היכי עבדינן שליחותיהו והא עכשיו אין
מומחין בא"י ומי יתן לנו רשות וי"ל דשליחות דקמאי עבדינן.

יא. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ה עמוד א

תנו רבנן: דיני ממונות בשלשה, ואם היה מומחה לרבים - דן
אפילו יחידי. אמר רב נחמן: כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי.
וכן אמר רבי חייא: כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי. איבעיא
להו: כגון אנא - דגמירנא וסבירנא, ונקיטנא רשותא. אבל לא
נקיט רשותא - דיניה לא דינא. או דילמא: אף על גב דלא נקיט
רשותא דיניה דינא? תא שמע: דמר זוטרא בריה דרב נחמן דן
דינא וטעה, אתא לקמיה דרב יוסף, אמר לו: אם קיבלוך
עליהו - לא תשלם, ואי לא - זיל שלים. שמע מינה: כי לא
נקיט רשותא - דיניה דינא, שמע מינה.

אמר רב: האי מאן דבעי למידן דינא, ואי טעה מיבעי למיפטר
- לישקול רשותא מבי ריש גלותא. וכן אמר שמואל: לשקול
רשותא מבי ריש גלותא. וכו' והא רבה בר רב הונא כי הוה מינצי
בהדי דבי ריש גלותא אמר: לאו מינייכו נקיטנא רשותא,
נקיטנא רשותא מאבא מרי ואבא מרי מרב, ורב מרבי חייא,
ורבי חייא מרבי! - במילתא דעלמא הוא דאוקים להו. וכו'.

יב. תוספות מסכת סנהדרין דף ה עמוד א ד"ה נקיטנא רשותא

נקיטנא רשותא מאבא מרי ואבא מרי מרב - פי' ואבא מרי נטל
רשות מרב דמי שיש לו רשות יכול ליתן רשות כענין שמצינו
(לקמן דף יג:) לענין דיני קנסות דמי שהוא סמוך יכול לסמוך
ויהיב ליה רשותא למידן דיני קנסות כדאמרין (שם) ברם זכור
אותו האיש לטוב שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות.

יג. שו"ת הריב"ש סימן רעא

וכי תימא אין צריך ליטול רשות מריש גלותא עצמו אלא כיון
שנטל א' רשות מריש גלותא יכול הנוטל רשות ליתן רשות
לאחר. וכן אחר לאחר לעולם. כדאמרין התם דרבה בר בר חנה
כי הוה מנצי בהדי דבי ריש גלותא אמר אנא מינייכו לא
נקיטנא רשותא. אנא נקיטנא רשותא מאבא מרי ואבא מרי
מרב ורב מרבי חייא ורבי חייא מרב. דאלמא שהנוטל רשות
יכול ליתן רשות לאחר וכן אחר לאחר. וכן הוכיחו מכאן קצת
מן החכמים ז"ל. הא ליתא, דודאי בגמרא משמע דרשותא
דקאמר רבה בר בר חנה נטלו מרבי עצמו. דאמרין התם מה
רשותא, כי הוה נחית רבה בר בר חנה לבבל אמר ליה רבי חייא
לרבי בן אחי יורד לבבל. יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות יתיר.
דאלמא מרבי גופיה נקיט רשותא אלא שהיה ע"י רבי חייא.
וא"כ משמע דמאי דאמר רב"ח אנא נקיטנא רשותא מאבא
מרי ר"ל שאמרתי לאבא מרי שיאמר לרב שיאמר לרבי חייא
ורבי חייא שיאמר לרבי. אבל לעולם צריך שיטול רשות מריש
גלותא או מן הנשיא עצמו. אלא שאין צריך שיהיה הנוטל
רשות בפניו. או שמתחלה יתן הנשיא רשות בפירוש שיוכל
לתת רשות וכ"כ הרא"ה ז"ל. ועוד שאף אם נודה לסברא ההיא
דבסתם כל מי שנטל רשות יכול ליתן רשות, עדיין אי אפשר
לתלות בזה ענין הסמיכה הזו. כי מי יודע שכל הנותן רשות
נטל רשות מאחר ואותו אחר מאחר, עד ראש הגולה או הנשיא
ולא פסק מהם בנתיים, ועוד שכיון שעתה בטלו ראש גולה
ונשיא וכ"כ בספר חושן משפט (סי' ג' סעיף י"ב) שעתה אין

מגולגלת ולומר עיסה זו תהא חלה על קמח לכשיהיה נילוש ודברים שבידה קיימים דאין זה דבר שלא בא לעולם כיון שבידה ללוש ולגלגל העיסה קרוי שפיר בא לעולם כיון שבידה לעשות וכו'

יח. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כד עמוד א

משנה. אמר לו: נאמן עלי אבא, נאמן עלי אביך נאמנים עלי שלשה רועי בקר, רבי מאיר אומר: יכול לחזור בו, וחכמים אומרים: אינו יכול לחזור בו.

יט. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף קכח עמוד א ד"ה וחכ"א אינו

וחכ"א אינו יכול לחזור בו - וה"ה לגבי שבועת התובע שנשבע על העבד ונוטל דבתריויהו אף על גב דלא הוי דינא הכי כיון דקיבל עליו אינו יכול לחזור בו ומשני הא קמ"ל ר' אבא דאמר השבע ואתן לך דאין יכול לחזור בו דהתם נמי באתן לך פליגי שהנתבע אומר לתובע נאמן עלי אבא שאם יחייבוני אתן לך ואפ"ה אמרי רבנן דאינו יכול לחזור ויתן דהיינו דומיא דר' אבא דלאחר שנשבע זה אין יכול לחזור בו אלא יתן דכרבנן דהתם ס"ל וכ"ש היכא דקאמר תובע נאמן עלי אבא ואביך שאם יפטרוך מחול לך דכ"ע מודו אפי' ר"מ דאין יכול לחזור בו שהרי מוחזק ועומד ומחילה דאיך כקנין דמי ואיכא למ"ד התם במחול לך מחלוקת אבל באתן לך דברי הכל יכול לחזור בו הלכך אצטריך ר' אבא לאשמועין דבאתן לך פליגי והלכה כדברי חכמים אף על גב דמסתבר טעמא דר"מ.

כ. יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף יג עמוד ב

ולא דמי לנאמן עלי אבא דלאחר גמר דין אינו יכול לחזור בו, דהתם כולה מילתא לזכותיה דנתבע קאתי וכיון דאמר תובע נאמן עלי אבא או אביך ולא הדר ביה קודם גמר דין הימניה עילויה כחד כשר וכמאן דאודי ליה לנתבע בההיא סהדותא דמי.

כא. תוספות מסכת בבא מציעא דף עד עמוד א ד"ה הכא לאו

ואף על גב דיש מקומות דקנו בלא קנין בדברים בעלמא כגון בסנהדרין (דף כד.) נאמן עלי אבא כו' דבאתן לך מחלוקת וכן (שם) דור לי בחיי ראשך דאין יכול לחזור בו התם דין הוא שיועיל כיון שיש להם תביעה זה על זה והם קבלו עליהם כך את הדין ולא דמי להיכא שאין לו שום תביעה.

כב. חדושי הר"ן מסכת סנהדרין דף ה עמוד א

אלא ודאי הכי עיקר הפירוש אי קבלון עלייהו סתם פטור מן התשלומין מאחר שהוא מומחה וקבלו עליהם בעלי דינין הרי הוא כאלו נקט רשותא מריש גלותא ופטור מתשלומין ודין הוא שהרשות שנותנין לו בעלי הדין על עצמן עומדת לו במקום נטילת רשות מריש גלותא לכל העולם שהם שליטים על עצמן כמו ריש גלותא על כל ישראל.

לנו ראש גולה ולא נשיא ואין בהם מי שיתן רשות. וא"כ אין יתן רשות הבא מכחם, ולא עדיפי מגברא דאתו מחמתיה. ולא דמי לסמיכה שכל הנסמך סומך אף על פי שהראשון איננו. לפי שכיון שנסמך הרי הוא סמוך כמו מי שסמכו ויכול לסמוך אחרים. אבל הנוטל רשות מריש גלותא או מן הנשיא אינו כמו ריש גלותא או כמו נשיא אלא שנותן רשות מכח ריש גלותא או מכח הנשיא ושליחותיהו קא עביד. וכל שבטל כח ריש גלותא וכח הנשיא נתבטל הרשות. כדאמרינן בפרק כל הגט (כ"ט:ט) כלהו מכח מאן קאתו, מכח בעל. איתיה לבעל איתנהו כלהו. ליתיה לבעל ליתנהו לכלהו.

יד. רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ה הלכה ד

עכו"ם שלוה מעות מישאל ברביט וביקש להחזירם לו מצא ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני מעלה לך כדרך שאתה מעלה לישראל הרי זה מותר, ואם העמידו אצל ישראל אף על פי שנתן העכו"ם המעות בידו הואיל ומדעת ישראל נתן הרי זו רבית קצוצה.

טו. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף נג עמוד ב

דאמר רב יהודה אמר רב: ישראל שזקף לבינה להשתחות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה - אסרה, מנלן דאסרה? א"ר אלעזר: כתחילה של א"י, דאמר רחמנא: ואשריהם תשרפון באש, מכדי ירושה היא להם מאבותיהם, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו! ואי משום הנך דמעיקרא, בביטולא בעלמא סגי להו! אלא מדפלחו ישראל לעגל, גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודת כוכבים, וכי אתו עובדי כוכבים, שליחותא דידהו עבדי; ה"נ ישראל שזקף לבינה, גליא דעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים, וכי אתא עובד כוכבים ופלח לה, שליחותא דידהו קעביד.

טז. תלמוד בבלי מסכת נזיר דף יב עמוד א

אמר רבא: ומודה רבי יוחנן, באשה שאין לה לא בת ולא בת בת ולא בת בן, ולא אם ולא אם אם ולא אחות, ואף על פי שהיתה לה אחות ונתגרשה לאחר מכאן - דההיא שריא, מאי טעמא? דבההיא שעתא דקא"ל הוה נסיבן לגברי, כי משוי שליח - במילתא דקיימא קמיה, במילתא דלא קיימא קמיה - לא משוי שליח.

יז. תוספות מסכת נזיר דף יב עמוד א ד"ה מ"ט

אבל שליחותא (בעא) דלא מצי איניש משוי שליח אלא במילתיה דמצי עביד נפשיה בשעה שעושה שליח דהא נסיבי' לא מצי לשוויה שליח לקדש לו אף כשתתגרש ואף קדשה השליח אינה מקודשת ואם תאמר דהא מעשים בכל יום שהאשה אומרת לחבירתה לושי לי קמח והפרישי חלה בעבורי וגם תלמידים של בית רבן אומרים כן ואיך נעשה שליח בדבר הזה הא בשעה שעושה אותה שליחות לא היתה יכולה בעצמה להפריש חלה מקמח זה שאינו בר חיובא שאין מפרישין חלה מקמח ואומר רבינו תם דיש בידה להביא עיסה

כג. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צט עמוד ב

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: טבח אומן שקלקל - חייב, ואפילו הוא אומן כטבחי ציפורי. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבה בר בר חנה: עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דמעון, ואמר ליה: זיל אייתי ראיא דממחית לתרגולים ואפטרך! לא קשיא: כאן בחנם, כאן בשכר; כי הא דאמר רבי זירא: הרוצה שיתחייב לו טבח, יקדים לו דינר.

כד. שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן סה

שאלה פעמים שאדם מוכר לחבירו אונות בעדים ובשטר. ועד שלא נכתב ונחתם השטר מתו העדים או הלכו למדה"י = למדינת הים. ונמצא לוקח מפסיד. ועכשיו רצו הציבור לחוש לתקלות אלו ולתקן שיהא סופר מתא כותב עיקר המקח ותנאיו בפנקסו. ושיהא אותו הפנקס נאמן כשני עדים כדרך שנוהגים בפנקסי הערכאות. הודיעני אם הן אם לאו. תשובה כל מה שהסכימו בציבור בענייני ממון רשאים הם. והכי הוא מוסכם ומקובל כאילו הוא דין גמור. שהסכמתם בזה חזרה להיות דין. ובלבד שיעשה מרצון הציבור. ואם יש ת"ח ממונה על הציבור שיהא הוא נסכם עמהם ועושים מדעתו ומרשותו. וכו' ובתוספתא (ב"מ פ"א) תניא רשאים בני העיר לומר כל מי שירעה אצל פלוני יתן כך וכך. וכל מי שירעה אצל המלכות יהא נותן כך וכך. ורשאים לעשות קיצתן. ורשאים הצמרים והצבעים לומר כל מקח שיבא לעיר נהא כלהו שותפין בו. ורשאים החמרים לומר כל מי שימות חמורו נעמיד לו חמור אחר והספנים לומר כל מי שתאבד ספינתו נעמיד לו ספינה אחרת. ומכאן נלמוד שכל תנאי וכל קצבה שרוצים לעשות אפילו בעלי האומנות בממון רשאים לקיים. כל שהסכימו כל בעלי אומנות בעיר כטבחים וצבעים וחמרים וספנים וכל שכן כל בני העיר. ועוד שהרי שנינו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך חכמים אומרים אינו יכול לחזור. ואביו נמי מן הדין כמי שאינו הוא. ואפ"ה אינו יכול לחזור בו. ואף על גב דהתם קודם גמר דין יכול לחזור בו הסכמת הרבים יפה. שאין יחיד יכול לחזור לבטלה. שאפילו לכתחלה הרוב כופין המועט.

כה. שו"ת הרשב"א חלק ג סימן תלח

תשובה מה שתקנו הקהל הרשו' בידם דכל דבר שבממון יכולים הצבור לקבל על עצמם להחמיר או להקל. שהרי שנינו בפרק זה בורר אמר לו נאמן עלי אביך ר' מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול, היה חייב שבועה אמר לו דור לי בחיי ראשך ר' מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול. ועד כאן לא פליגי אלא באם יכל לחזור בו אם לא, אבל אם לא חזר בו עד לאחר גמר דין כולי עלמא מודו דדבריו קיימים. וכ"ש קהל שקבלו ועשו תקנות מה שיראה בעיניהם שהוא מקובל להם, וכל צבור וצבור מקומם כגאונים לכל ישראל שתקנו כמה תקנות לכל וקיימום כל ישראל כמטלטלי דיתמי דמדינא לא משתעבדי והם תקנו לגבות מהן, וכמה תקנות אחרות.

כו. שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן ג סעיף ד

הגה: רשות שנותן המלך עכו"ם בזמן הזה, אינו כלום ומיהו אם קבלוהו הקהל על פי כתב המלך, יכול לדון (טור). וי"א דאם גמיר וסביר מהני ליה רשות המלך (ריב"ש סימן רע"א) או השר הממונה בעירו, דזהו בכלל דינא דמלכותא להושיב דיינים ושופטים מי שירצה;

כז. שו"ת הריב"ש סימן רכח

והא דאמר' בפ' החובל (פ"ד:) ובפ' המגרש (פ"ז:) דבהודאות והלואות עבדינן שליחותיהו ההוא לאו שליחות גמור הוא אלא רוצה לומר דבמילתא דשכיחא ואית בה חסרון כיס אנחנו נעשה עצמנו כאלו אנחנו שלוחיהם. וכאלו ב"ד הגדול שבארץ ישראל הממונין על כל ישראל מימות משה רבינו ע"ה תקנו דבהנהו מילי יוכלו לדון מחכמי חוצה לארץ בלא סמיכה.

כח. רמב"ן ויקרא פרק כז פסוק כט (פרשת בחקותי)

ועוד מצאתי באגדה בילמדנו, תניא רבי עקיבא אומר החרם הוא השבועה והשבועה הוא החרם, אנשי יבש עברו על החרם ונתחייבו מיתה. ולכך אני אומר כי מן הכתוב הזה יצא להם הדין הזה שכל מלך בישראל או סנהדרי גדולה במעמד כל ישראל שיש להם רשות במשפטים, אם יחרימו על עיר להלחם עליה, וכן אם יחרימו על דבר, העובר עליו חייב מיתה, והוא חיובן של אנשי יבש גלעד, ושל יהונתן שאמר לו אביו (ש"א יד מד) כה יעשה אלהים וכה יוסיף כי מות תמות יונתן, ומהיכן נתחייבו אלו מיתה מן הדין חוץ מן המקום הזה:

כט. בית הבחירה למאירי מסכת בבא קמא דף פד עמוד ב

כל דבר שאינו מצוי כגון חבלות שאדם נחבל מצד השור או מצד אדם אחר והם הנקראות בלשון תלמוד אדם באדם או אדם בשור אף על פי שיש בהם חסרון כיס אין מגבין אותו בבבל וכן כל דבר המצוי אם אין בו חסרון כיס כגון הבשת והפגם נמצא שאין מגבין אלא דבר המצוי ושיש בה חסרון כיס הא כל חבלה המצויה ושיש בה חסרון כיס כגון שור בשור שהדבר מצוי ליגח זה את זה תמיד וכן שור על ידי אדם שהרי אדם מצוי לחמר אחר בהמתו ולחבול בה מגבין אותה בבבל וכן קרע לחברו את כסותו או שבר את כליו או קצץ נטיעותיו וכן כל דיני הגרמות אינן כקנסות ודינן אותם בחוצה לארץ כמה שאמרו אגבייה כשורא לצלמי וכן דין המוסר אף על פי שלא עשה מעשה כמו שיתבאר במסכתא זו וכן כל דיני ארבעה אבות ודין ארבעה שומרין וכן כתבו הגאונים בעדים זוממים בשאי אפשר להחזיר: ואף אלו לא מן הדין ולא מצד עצמנו אלא מצד שליחותם של דייני ארץ ישראל שכן נותנין לנו רשות מן הסתם לדון בכל מה שיש בו חסרון כיס ושאותו היזק מצוי כדי שלא ירבו מזיקין בישראל ואף עכשו שאין מומחין בעולם דנין אותם בחוצה לארץ מכח שליחות הראשונים וכן הדין בהודאות והלואות שבארנו במסכת סנהדרין שמן הדין למומחים היינו צריכים בהם ולא היינו דנין

אותם בבבל אלא כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין הורשינו
בכך:

ל. חדושי הרשב"א מסכת יבמות דף מו עמוד ב

איכא למידק כיון דגר צריך שלשה מדכתיב ב' משפט א"כ
אדרבה על כרחין נבעי מומחין שהרי אפילו עשרה והן
הדיוטות אין דיניהן דין דבר תורה ואי אפשר לומר דקרא
אסמכתא בעלמא הוא דהא מכאן א"ר יהודה גר שנתגייר בינו
לבין עצמו אינו גר וליכא למימר נמי דאנן שליחותיהו קא
עבדינן כדעבידנא בגיטין וקדושין ובממון וכדאיתא בפ'
המגרש דשאני התם דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכן
בממון הפקר ב"ד הפקר אבל הכא היאך אפשר למישרי גוי
בבת ישראל וכן כל שאר דיני דת משה ויהודית, וי"ל דכי גמירי
שלשה גמירי מומחין לא גמירי, ואפשר דנפקא להו דלשלשה
בלחוד כתב ביה רחמנא משפט ולא למומחין מדכתיב וכי יגור
אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם לומר דבכל הדורות
מקבלין גרים ואפילו בזמן הזה דליכא מומחין ומהאי קרא הוא
דנפקא להו בפ' ארבעה מחוסרי כפרה דמקבלין גרים בזמן
הזה אף על גב דליכא הרצאות דמים.

לא. חדושי הרשב"א מסכת גיטין דף פח עמוד ב

במילתא דלא שכיח לא עבדינן שליחותיהו. וא"ת היאך
מקבלין גרים בזמן הזה דהא בעי שלשה וכדאיתא בהחולץ
דמשפט כתיב ביה והא נמי מילתא דלא שכיחא היא וכדאמר'
לעיל גרות לא שכיחא, י"ל דהא נמי תקנה היא כתקנת
הודאות והלואות ומצינו האמוראים בפרק החולץ שהיו
מקבלין גרים ואף אנו שלוחי הראשונים אנו.

לב. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לד עמוד ב

ההוא סמיא דהוה בשבבותיה דרבי יוחנן, דהוה דאין דינא, ולא
אמר ליה רבי יוחנן ולא מיד. - היכי עביד הכי? והא אמר רבי
יוחנן: הלכה כסתם משנה, ותנן: כל הכשר לדון כשר להעיד,
ויש שכשר להעיד ואין כשר לדון. ואמר רבי יוחנן: לאתויי
סומא באחת מעיניו! - רבי יוחנן סתמא אחרייתא אשכח: דיני
ממונות דנין ביום וגומרין בלילה וכו'.

לג. תוספות מסכת יבמות דף פח עמוד א ד"ה מתוך חומר

מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה כו' - נראה לר"י דלית לן
למימר אנן סהדי דדייקא ומינסבא ונאמן עד אחד בכך מן
התורה אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן ואין זה עקירת דבר
מן התורה כיון שדומה הדבר הגון להאמין כמו שאפרש לקמן
בפרקין (דף פט): שבדבר שיש קצת טעם וסמך לא חשיב
עוקר דבר מן התורה.

לד. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יח עמוד א

תניא אידך: ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה'
מה שביעי עצור - אף ששת ימים עצורין, אי מה שביעי עצור

בכל מלאכה - אף ששת ימים עצורין בכל מלאכה? תלמוד
לומר: וביום השביעי עצרת - השביעי עצור בכל מלאכה, ואין
ששה ימים עצורין בכל מלאכה. הא לא מסרן הכתוב אלא
לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו
מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת.

לה. ר"ן (על הרי"ף) מסכת יומא דף א עמוד א

ויש מי שאומר עוד דהני מדרבנן בעלמא הוא דאסירי ואף על
גב דבגמרא מפקי להו מקראי אסמכתא בעלמא נינהו והיינו
דמקילינן בהו ואמר' המלך והכלה ירחצו את פניהם ותנן נמי
והחיה תנעול את הסנדל ד"ר אליעזר וחכמים אוסרין
ומדאסרי רבנן על כרחך בדליכא סכנה עסקינן ואי אסור
נעילת הסנדל מדאורייתא היכי שרי ר' אליעזר ובגמרא נמי
אמרין [דף עז ב] דמי שיש לו חטטים בראשו סך כדרכו ואינו
חושש ומי שידיו מלוכלכות בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו
חושש ואי סיכה ורחיצה דאורייתא נינהו היכי מקילינן בהו הכי
אלא ודאי מדרבנן נינהו והיינו נמי דאמרין בגמ' הני חמשה
ענויין כנגד מי ומדאמרין כנגד מי ולא אמרין מנא לן משמע
דמדרבנן נינהו ולא בעי אלא אם יש להם שום רמז מן התורה
כך העלו בתוספות וקשיא לי מדתני' בגמרא [דף עד א] אף
על פי שאמרו אסור לא אמרו ענוש כרת אלא על האוכל ועל
השותה ועושה מלאכה בלבד ואם איתא דהני ענויי אחריני
מדרבנן בעלמא נינהו היכי שייך למימר בהו ולא אמרו ענוש
כרת דהא אפי' איסורא דאורי' נמי ליכא לפיכך היה נראה לי
דכולהו מדאורייתא נינהו אלא דכיון דלאו בכלל ענויי דכתיבי
בקרא בהדיא באורייתא נינהו אלא מרבויה דשבתון אתו
וכדאיתא בגמרא קילי טפי ומסרן הכתוב לחכמים והן הקלו
בהן כפי מה שראו והתירו כל שאינו נעשה לתענוג וכן דעת
הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות שביית עשור דכולהו מדאורי' נינהו

